

Rovaniemen kaupunginkirjasto

POHJOISEN eKIRJASTO -HANKE

Loppuraportti

POHJOISEN eKIRJASTO -HANKE

Pohjoisen eKirjaston valmistelu- ja konseptointityö alueellisen eKirjaston muodostamiseksi (Kainuu, Lappi ja Pohjois-Pohjanmaa)

Raisa Laitala
Oulun kaupunginkirjasto
17.12.2021

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	4
2	HANKKEEN LÄHTÖKOHDAT	6
3	HANKKEEN ORGANISOITUMINEN	8
3.1	Hankkeen talous.....	10
4	HANKKEEN TOTEUTUS JA KEHITTÄMISTOIMENPITEET	11
4.1	Yhdessä kehittämistä	14
4.2	Tiedotus, markkinointi ja koulutus	15
5	HANKKEEN TULOKSET JA VAIKUTUKSET	18
5.1	Verkostomainen toimintamalli.....	19
6	JATKOTOIMENPITEET JA SEURANTA	20
	LÄHTEET.....	21
	LIITE 1	22

1 JOHDANTO

Pohjoisen eKirjasto -hanke on Rovaniemen kaupunginkirjaston hanke, joka toteutettiin yhteistyössä Oulun kaupunginkirjaston kanssa. Hankkeen verkostoon kuuluvat Kainuun, Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan kuntien yleiset kirjastot. Hankkeen tärkein tavoite oli luoda Kainuun, Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan kirjastoille yhteiset e-aineistot sisältävä Pohjoisen eKirjasto. Hanke sai rahoitusta Opetus- ja kulttuuriministeriöltä.

Hanke toteutui 8.3. -31.12.2021 välillä. Hankkeeseen ostettiin projektikoordinaattorin asiantuntijatyö Oulun kaupunginkirjastolta. Projektikoordinaattorin tehtäviin kuului muun muassa suunnitella runko ja aikataulu Pohjoisen eKirjaston rakentamiselle, laatia Pohjoisen eKirjaston taustalla toimivat sopimukset, neuvotella e-palveluntarjoajien kanssa, muodostaa e-palvelukokonaisuus ja suunnitella sen budjetin jakautumisesta yhdessä työryhmän kanssa, osallistaa Kainuun, Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan kirjastoja ja niiden asiakkaita Pohjoisen eKirjaston rakentamiseen ja rakentaa Pohjoisen eKirjasto: Alueellisen eKirjaston rakentaminen ja ylläpito -malli.

Hankkeen budjetilla ei rahoitettu e-aineistopalveluiden tai niiden sisältöjen hankintaa, vaan mukana olevat kunnat maksavat nämä itse. Hankkeen rahoituksella ostettiin projektikoordinaattorin asiantuntijatyö, hankittiin yhteisiä Pohjoisen eKirjaston markkinointimateriaaleja, ostettiin asiantuntijatyötä e-aineistojen hankinnan valmistelun tueksi ja tehtiin e-aineistopalveluiden integraation vaati-
mia ostoja. Hankkeen budjetti käytettiin kokonaisuudessaan.

Yhdessä tekemisen, kehittämisen, osallistumisen ja osallistamisen merkitys on suuri Pohjoisen eKirjaston rakentamisessa ja ylläpidossa. Hankkeen aikana Pohjoisen eKirjaston rakentamiseen osallistui eri tavoilla satoja Kainuun, Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan kuntien kirjastojen asiakkaita ja kirjastojen henkilöstöön kuuluvia. Pohjoisen eKirjastoa ylläpidetään verkostomaisesti Kainuun, Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan kirjastojen yhteistyönä Oulun kaupunginkirjaston ja Rovaniemen kaupunginkirjaston organisoidessa ja koordinooidessa toimintaa.

Pohjoisen eKirjaston rakentamisessa hyödynnettiin kirjaston työntekijöiden asiantuntemusta kaikista Kainuun, Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan kimpoista ja kirjastoista. Hankkeen toimintaa ohjasi ohjausryhmä, jonka alaisuudessa toimi hankkeen työryhmä. Lisäksi hankkeen aikana perustettiin kolme asiantuntijaryhmää, jotka jatkavat toimintaansa myös hankkeen jälkeen. Päätoteutusvastuu

hankkeen tavoitteista ja Pohjoisen eKirjaston käyttöönotosta oli hankkeen projektikoordinaattorilla ja kahdella Pohjoisen eKirjaston vastuuhenkilöllä. Pohjoisen eKirjaston rakentamisessa mukana olleen verkoston kokemuksia yhdessä kehittämisestä ja työskentelystä kartoitettiin hankkeen aikana ja kokemuksia hyödynnettiin Pohjoisen eKirjasto: Alueellisen eKirjaston ylläpito ja rakentaminen -mallin muodostamisessa. Alueen kirjastojen henkilöstöä ja asiakkaita osallistettiin Pohjoisen eKirjaston rakentamiseen.

Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan kuntien yleiset kirjastot ovat tehneet maakunta- ja kimpparajat ylittävää e-aineistoyhteistyötä vuodesta 2019 alkaen Oulun kaupunginkirjaston organisoidessa ja koordinooidessa toimintaa. Lapin kirjasto -kimppa on hankkinut yhteiset e-aineistot Rovaniemen kaupunginkirjaston johdolla. Lapin ja Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan alueiden välillä on ollut eroja sekä e-aineistopalveluiden määrässä että niiden sisältöjen laajuudessa. Lapin kirjasto -kimppa oli halukas liittymään Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan Alueelliseen eKirjastoon ja kaikkien alueen kuntien yleisten kirjastojen suostumuksella lähdettiin rakentamaan uutta yhteistä Pohjoisen eKirjastoa. Pohjoisen eKirjasto -hankkeessa luotu kolmen maakunnan ja neljän kirjastokimpan sekä yhden itsenäisen kirjaston e-aineistoyhteistyö on ainutlaatuisia Suomessa.

Valtakunnallista e-aineistokokoelmaa rakennetaan ja sen puitteita selvitetään valtakunnallisessa hankkeessa. Tämä hanke siirtyi toiseen vaiheeseensa Pohjoisen eKirjasto -hankkeen päättyessä. Hankkeiden työntekijät kävivät vuoropuhelua yhteisistä tavoitteista koko Pohjoisen eKirjasto -hankkeen ajan. Pohjoisen eKirjasto -hankkeessa rakennettua Pohjoisen eKirjasto: Alueellisen eKirjaston rakentaminen ja ylläpito -mallia voidaan hyödyntää myös valtakunnallisen yhteistyön rakentamisessa.

Pohjoisen eKirjasto yhteistyö käynnistettiin ja sen ylläpitomalli rakennettiin hankkeen aikana. Mallissa jokaisella toimijalla on selkeät vastuut ja roolit, kulut on määritelty ja toimintaa ylläpidetään yhdessä. Pohjoisen eKirjastoa ylläpitävän verkoston ja Kainuun, Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan kuntien yleisten kirjastojen kokemuksia yhteistyöstä kuullaan myös hankkeen päätyttyä ja toimintaa kehitetään tarpeen mukaan.

2 HANKKEEN LÄHTÖKOHDAT

Yleiset kirjastot ovat osa kuntalaisten lakisääteisten peruspalveluiden kenttää ja kunnat vastaavat lakisääteisen kirjastopalvelun tuottamisesta. Yleisille kirjastoille on määritelty lakisääteiseksi tehtäväksi muun muassa tarjota pääsy aineistoihin, tietoon ja kulttuurisisältöihin, ylläpitää monipuolista ja uudistuvaa kokoelmaa ja edistää lukemista ja kirjallisuutta. Näiden tehtävien hoitamiseksi yleisellä kirjastolla tulee olla tarkoituksenmukaiset tilat, ajantasainen välineistö sekä riittävä ja osaava henkilöstö.

Kainuun, Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan alueen kuntien yleiset kirjastot kohtaavat erilaisia haasteita kirjastopalveluiden tuottamisessa asiakkailleen. Yksi haasteita on asiakkaiden pitkät välimatkat lähimpään kirjastoon. E-aineistot ovat pääosin käytettävissä missä vain ajasta ja paikasta riippumatta. E-aineistojen käyttö ja kysyntä kasvavat jatkuvasti ja näin myös niiden merkitys osana kirjastojen palvelutarjoomaa kasvaa.

Oulun kaupunginkirjasto ja Rovaniemen kaupunginkirjasto valittiin vuonna 2017 alueellista kehittämistehtävää hoitaviksi kirjastoiksi, jotka toimivat yhteistyössä muiden kehittämistehtävää hoitavien yleisten kirjastojen, valtakunnallista kehittämistehtävää hoitavan yleisen kirjaston ja muiden kirjastojen kanssa. Oulun kaupunginkirjaston alueeseen kuuluu Kainuu ja Pohjois-Pohjanmaan. Rovaniemen kaupunginkirjaston alueeseen kuuluu Lappi. Alueellisen kehittämistehtävän puitteissa Oulun kaupunginkirjaston ja Rovaniemen kaupunginkirjaston tulee luoda edellytyksiä toimialueen yleisten kirjastojen toiminnan vahvistumiselle, tukea toimialueen yleisten kirjastojen kehittymistä ja henkilöstön osaamista sekä edistää yleisten kirjastojen keskinäistä yhteistoimintaa.

Kainuun, Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan alueella on 59 kuntaa. Alueen kirjastot ovat jakautuneet neljään kirjastokimppaan ja yhteen itsenäiseen kirjastoon: Joki- kirjastoihin, Kainet-kirjastoihin, Lapin kirjastoon, OUTI-kirjastoihin ja Sotkamon kirjastoon. Alueen kirjastoilla on käytössä joko Kohatai Axiell Aurora -kirjastojärjestelmä. Verkkokirjastoina kirjastoilla on Finna tai Axiell Arena.

Lapin kirjasto -kimppa on tarjonnut e-aineistoja yhteistyössä vuodesta 2016 alkaen. Yhteistyössä on mukana kaikki kimppaan kuuluvat 21 kirjastoa. Vuonna 2021 Lapin kirjasto -kimppa tarjosi asiakkailleen 11 eri e-aineistopalvelua. Vuoden 2020 syksyllä Lapin kirjasto -kimpan johtoryhmä päätti

aloittaa valmistelun e-aineistoyhteistyön aloittamisesta Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan kirjastojen kanssa.

Hankkeen alkaessa Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan kirjastoilla oli jo käytössä yhteinen Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan Alueellinen eKirjasto, joka luotiin 2018–2019 saman nimisessä hankkeessa. Yhteistyössä ovat mukana kaikki alueen 38 kuntaa. 2021 Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan Alueellisessa eKirjaston kautta asiakkaille tarjottiin 13 eri e-aineistopalvelua.

Sekä Lapin että Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan kuntien yleiset kirjastot tekivät omilla alueillaan yhteistyötä e-aineistojen tarjoamisessa ja ennen Pohjoisen eKirjasto -hanketta. Alueiden välillä oli kuitenkin eroja palveluiden ja niiden sisältöjen määrässä, sekä palveluiden laadussa. Hankkeen kautta luotu laajempi yhteistyö oli edellytys sille, että Kainuun, Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan kirjastot voivat tarjota yleisten kirjastojen asiakkaille yhdenvertaiset, saavutettavat ja monipuoliset e-aineistot. Läpi hankkeen kaikilla alueen kirjastoilla on ollut voimakas yhteinen tahtotila näiden tavoitteiden saavuttamiseen.

3 HANKKEEN ORGANISOITUMINEN

Rovaniemen kaupunginkirjasto osti Oulun kaupunginkirjastolta projektikoordinaattorin työn asiantuntijapalveluna. Projektikoordinaattorina toimi Raisa Laitala, jolla on aiempaa kokemusta alueellisen eKirjasto yhteistyön luomisesta, verkostoyhteistyöstä ja projektinhallinnasta. Projektikoordinaattori työskenteli hankkeessa sen keston ajan (8.3.-31.12.2021) 80 % työajalla. Projektikoordinaattorin työpiste sijaitsi Oulun kaupunginkirjaston pääkirjastossa ja myös etättyö oli mahdollista.

Projektikoordinaattoriin tehtäviin kuului:

- Muodostaa aikataulu, suunnitelma ja tehtävänjako Pohjoisen eKirjaston rakentamiseen
- Koostaa tiedot Pohjoisen eKirjaston toimintaympäristöstä
- Huolehtia hankkeen aikataulusta ja koordinoita työryhmän työskentelyä
- Seurata Pohjoisen eKirjasto -hankkeen kustannuksia ja budjettia
- Huolehtia hankkeen kirjanpidosta
- Toteuttaa alueen kirjastojen henkilöstölle ja esihenkilöille kysely e-aineistoista
- Kartoittaa Pohjoisen eKirjastoa rakentavan verkoston kokemuksia yhteistyöstä ja koostaa tulokset
- Tiedottaa hankkeen etenemisestä yhdessä työryhmän kanssa ja hoitaa hankkeen sisäinen viestintä
- Perustaa Pohjoisen eKirjaston alueen kirjastojen henkilöstölle suunnatut viestintäkanavat yhdessä työryhmän kanssa
- Laatia hankkeen loppuraportti
- Laatia Pohjoisen eKirjasto: Alueellisen eKirjaston rakentaminen ja ylläpito -malli
- Laatia pohja Pohjoisen eKirjaston Yhteistyösopimukselle ja Pohjoisen eKirjaston koordinaointi ja organisointi -sopimukselle yhdessä työryhmän kanssa
- Käydä Pohjoisen eKirjaston e-aineistopalveluihin ja niiden sopimukseen liittyvät neuvottelut
- Käydä vuoropuhelua e-aineistotarjoajien kanssa yhdessä vastuuhenkilöiden kanssa
- Käydä vuoropuhelua valtakunnallista e-aineistokokoelmaa suunnittelevan ja edistävän hankkeen kanssa yhdessä ohjausryhmän ja työryhmän kanssa
- Suunnitella verkostomainen toimintatapa Pohjoisen eKirjaston rakentamiseen ja ylläpitoon yhdessä työryhmän kanssa
- Laatia suunnitelma Pohjoisen eKirjaston palvelukokonaisuudesta yhdessä työryhmän kanssa
- Laatia suunnitelma Pohjoisen eKirjaston kokonaisbudjetin jakautumisesta e-aineistopalveluiden välillä yhdessä työryhmän kanssa
- Koordinoida Pohjoisen eKirjaston alustan rakentamista yhdessä vastuuhenkilöiden kanssa
- Kartoittaa palveluiden käyttöönottoon liittyvät yksityiskohdat ja huolehtia palveluiden käyttöönotosta yhdessä työryhmän kanssa

- Osallistua e-aineistojen markkinoinnin suunnitteluun ja tilata Pohjoisen eKirjaston markkinoimateriaalit yhdessä työryhmän kanssa
- Osallistua asiakastyöpajojen suunnitteluun
- Osallistua henkilöstön e-aineistokoulutuksen suunnitteluun
- Osallistua asiantuntijaryhmien perustamiseen

Hankkeen ohjausryhmään kuului viisi henkilöä. Ohjausryhmä kokoontui kahdeksan (8) kertaa ja noin kerran kuukaudessa koko hankkeen ajan. Ohjausryhmä seurasi hankkeen pysymistä aikataulussa, sen tavoitteiden toteutumista, ohjasi projektikoordinaattorin ja työryhmien työtä, päätti hankkeen budjetista ja teki päätökset Pohjoisen eKirjaston vuoden 2022 palveluvalikoimasta ja kokonaisbudjetin jakautumisesta e-aineistopalveluiden välillä. Ohjausryhmän puheenjohtajana toimi Rovaniemen kaupunginkirjaston kirjastonjohtaja Nina Sipola. Ohjausryhmään kuuluivat myös Jouni Pääkkölä, kirjastopalvelujohtaja, Oulun kaupunginkirjasto, Heidi Karhu, alueellinen kirjastopalvelupäällikkö, Oulun kaupunginkirjasto, Liisa Tastula, erikoiskirjastonhoitaja, Rovaniemen kaupunginkirjasto ja Ritva Nikola, informaatikko, Oulun kaupunginkirjasto.

Ritva Nikola ja Liisa Tastula toimivat Pohjoisen eKirjaston vastuuhenkilöinä myös hankkeen jälkeen ja he vastasivat projektikoordinaattorin ohella Pohjoisen eKirjaston rakentamisesta ja hankkeen tavoitteiden toteuttamisesta. Projektin toteuttamisen tukena toimi työryhmä, jonka toimintaa ohjasi projektikoordinaattori Raisa Laitala. Jäseninä työryhmässä olivat Liisa Tastula ja Ritva Nikola sekä Esko Nousiainen/Riina Mattila ja Tapio Koski Rovaniemen kaupunginkirjastosta ja Petri Törmänen Oulun kaupunginkirjastosta. Työryhmän asiantuntemusta hyödynnettiin Pohjoisen eKirjasto -hankkeen tavoitteiden saavuttamisessa.

Hankkeen aikana muodostettiin kolme asiantuntijaryhmää, jotka ovat Finna-ryhmä, Tiedotusryhmä ja Aineistonvalitsijoiden ryhmä. Kaikki kolme asiantuntijaryhmää jatkavat toimintaansa myös hankkeen jälkeen. Työryhmien toimintaa ohjaavat Pohjoisen eKirjaston vastuuhenkilöt Liisa Tastula ja Ritva Nikola. Finna-ryhmässä on kaksi edustajaa jokaisesta yhteistyöalueen kirjastokimpasta. Tiedotusryhmässä on yksi edustaja jokaisesta kimpasta. Aineistonvalitsijoiden ryhmässä on jäseniä Oulun kaupunginkirjastosta ja Rovaniemen kaupunginkirjastosta.

Projektikoordinaattorin lisäksi hankkeen toteuttamiseen osallistui omien työtehtäviensä ohella 116 henkilöä Kainuun, Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan eri kirjastoista. Projektikoordinaattorin työn lisäksi muut käyttivät hankkeeseen yhteensä 1302 työtuntia. Hankkeen aikana toteutettiin 148 kokousta. Käytetty työaika täyttää hankkeelta vaaditun omavastuusuuden. Pohjoisen eKirjasto -hankkeen

toteuttaminen vaati merkittävää työpanosta projektikoordinaattorin lisäksi kaikilta hankkeeseen osallistuneilta.

3.1 Hankkeen talous

Opetus- ja kulttuuriministeriö myönsi hankkeelle avustusta 34 000 €. Myönnetty avustus saa olla korkeintaan 98 % hankkeen toteutuneista kokonaiskustannuksista. Toteutunut omarahoitusosuus oli 29 933,35 €. Hankkeen toteutuneet kustannukset olivat yhteensä 63 959,17 €. Hankkeen rahoitusta ei käytetty e-aineistopalveluiden, niiden sisältöjen tai alustojen hankintaan. Alueen kirjastot maksavat nämä summat vuosittain Pohjoisen eKirjaston Yhteistyösopimuksen ja siinä sovittujen käytänteiden mukaisesti.

POHJOISEN eKIRJASTO -HANKKEEN TOTEUTUNUT BUDJETTI

OKM:ltä saatu rahoitus	34 000 €
Omarahoitus	29 933,35 €
Henkilöstökulut	24 902,08 €
Ulkopuoliset palvelut	5 230,00 €
Viestintä ja markkinointi	2 303,90 €
Matkustus ja majoitus	0,00 €
Taloushallinto ja laitteet	1 271,76 €
Tilakustannukset	317,59 €
Yhteensä	34 025,82 €

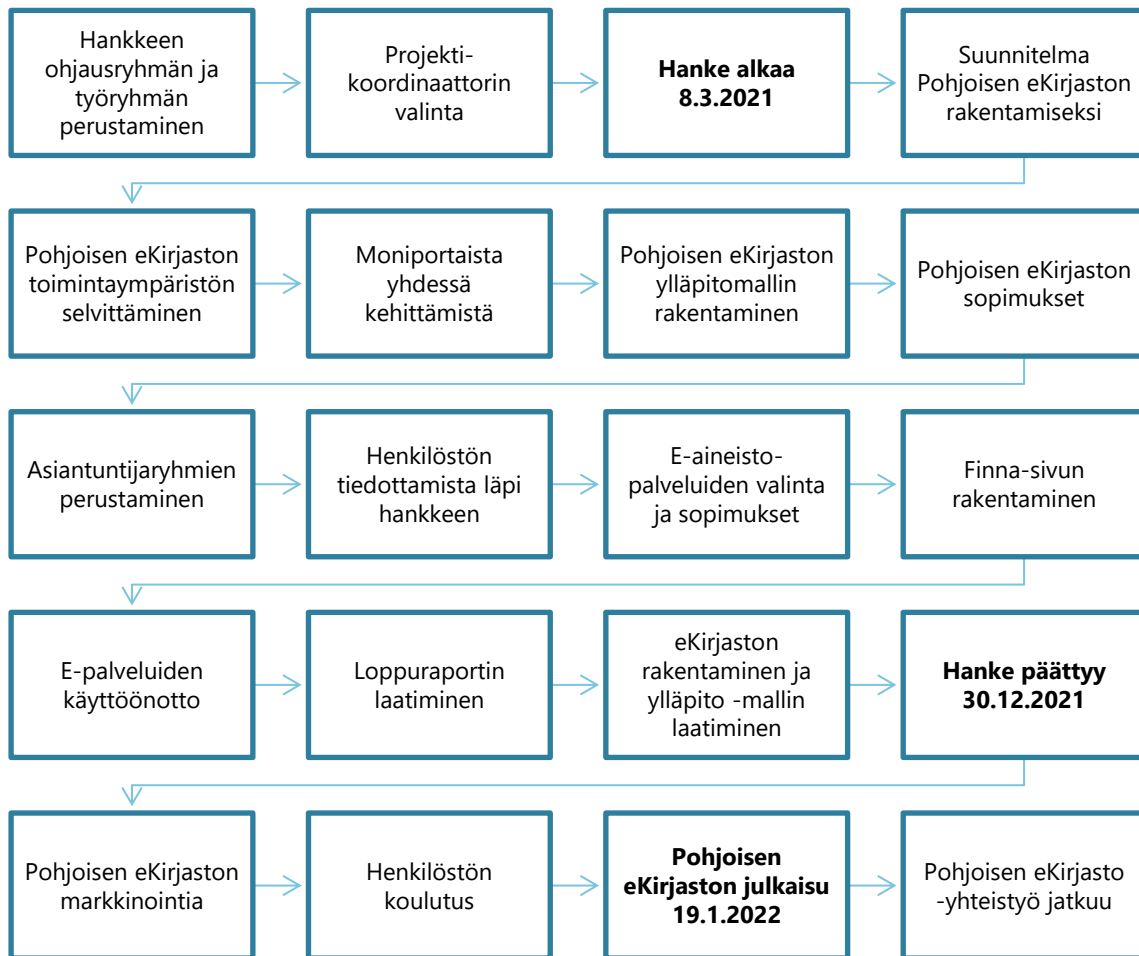
Taulukko 1. Pohjoisen eKirjasto -hankkeen toteutunut budjetti.

4 HANKKEEN TOTEUTUS JA KEHITTÄMISTOIMENPITEET

Hankkeen tärkeimpinä tavoitteina oli luoda yhteinen Pohjoisen eKirjasto Kainuun, Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan kunnille ja konseptoida malli alueellisen eKirjaston rakentamisesta ja ylläpidosta, jota voidaan hyödyntää muun laajan kirjastojen e-aineistoyhteistyön luomisessa. Yhteistyön kautta alueen kirjastojen asiakkaille voidaan tarjota yhdenvertaiset ja maantieteellisesti saavutettavat e-aineistot asuinkunnasta ja kunnan koosta riippumatta. Asiakkaille pystytään jatkossa tarjoamaan entistä laadukkaampi e-palveluvalikoima ja laajemmat sisällöt. Tällä vastataan e-aineistojen kasvavaan käyttöön ja kysyntään. Verkostomaisen yhteistyön ja keskitetyn Pohjoisen eKirjaston organisoinnin ja koordinoinnin kautta pystytään hyödyntämään yleisten kirjastojen rajalliset resurssit entistä tehokkaammin ja jakamaan kirjastojen asiantuntijoiden osaamista laajemmin. Hankkeessa luotiin selkeä ylläpitomalli Pohjoisen eKirjaston verkostomaiseen ylläpitoon. Mallissa kaikilla osapuolilla on selkeästi kirjatut ja yhdessä sovitut vastualueet ja oikeudet.

Hankkeessa laadittiin suunnitelma henkilöstön kouluttamiseen ja perustettiin asiantuntijaryhmä tukemaan jokaisessa kirjastossa tehtävää e-aineistojen markkinointia. Hankkeen kautta voitiin ostaa Pohjoisen eKirjaston markkinointimateriaaleja, joilla voidaan tehostaa e-aineistojen näkyvyyttä osana kirjastojen palveluvalikoimaa.

Pohjoisen eKirjasto -hanke alkoi maaliskuussa 2021. Hankkeen alussa luotiin tarkka aikataulu ja tehtäväkaavio hankkeesta, jonka perusteella voitiin tehdä hankkeen sisäinen työnjako. Kevään aikana kartoitettiin Lapin ja Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan alueiden e-aineistojen nykytilanne ja millainen yhteistyömalli sopisi Pohjoisen eKirjaston rakentamiseen ja ylläpitoon. Alkuselvityksen yhteydessä kartoitettiin mitä e-aineistopalveluita markkinoilla on tarjolla ja mitä näistä voitaisiin ottaa osaksi Pohjoisen eKirjaston palveluvalikoimaa.

Kaavio 1. Pohjoisen eKirjaston rakentamisen vaiheet.

Alkuseelvityksen pohjalta vertailtiin yhteensä 20 e-aineistopalvelun hintoja, ominaisuuksia ja sopivuutta Pohjoisen eKirjaston palveluvalikoimaan. Osa neuvotteluista käytiin suoraan e-aineistopalveluntarjoajien kanssa. Yleisten kirjastojen konsortio ja FinElib-konsortio taas neuvottelivat muutamien eKirjastoon valittujen e-aineistopalveluiden sopimukset yhteisesti kaikkien Suomen kirjastojen puolesta ja osassa on valmisteilla valtakunnallinen kilpailutus. E-aineistopalveluiden valinnassa huomioitiin erityisesti niiden sopivuus Kainuun, Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan yleisten kirjastojen asiakkaille hankkeessa tehtyjen kyselyjen ja työpajojen tulosten pohjalta. Valikoiman muotoutumiseen vaikuttivat myös palveluiden sisällöt ja ominaisuudet muihin tarjolla oleviin e-aineistopalveluihin verrattuna, e-aineistopalveluiden alustojen ja sisältöjen hinnat, jo aiemmin käytössä olleiden palveluiden käyttötilastot sekä uusien palveluiden testikäyttöjaksot. Pohjoisen eKirjastoon valittiin vuodelle 2022 10 e-aineistopalvelua. Niistä kaksi on e-kirjapalveluita, kolme e-lehtipalvelua, yksi musiikkipalvelu, kolme elokuva- ja videopalvelua ja yksi verkkokurssipalvelu.

Kainuun, Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan kuntien yleiset kirjastot olivat antaneet suostumuksensa yhteisen Pohjoisen eKirjaston rakentamiselle jo ennen hanketta käydyissä neuvotteluissa. Näissä neuvotteluissa oli sovittu myös Pohjoisen eKirjaston kokonaisbudjetti vuodelle 2022. Kukin kunta maksaa e-aineistopalveluista ja niiden sisällöistä ja Pohjoisen eKirjaston koordinoinnista ja organisoinnista asukaslukuun suhteutetun summan. Kirjastot solmivat syksyllä 2021 Rovaniemen kaupunginkirjaston ja Oulun kaupunginkirjaston kanssa Pohjoisen eKirjaston Yhteistyösopimuksen, jonka pohjalta Rovaniemen kaupunginkirjasto ja Oulun kaupunginkirjasto koordinoivat ja organisoivat Pohjoisen eKirjaston toimintaa. Lisäksi Rovaniemen kaupunginkirjasto ja Oulun kaupunginkirjasto solmivat keskenään sopimuksen Pohjoisen eKirjaston koordinoinnista ja organisoinnista. Hankkeen aikana Pohjoisen eKirjasto -hankkeen ohjausryhmä teki päätökset vuoden 2022 e-aineistopalvelukokonaisuudesta ja kokonaisbudjetin jakautumisesta e-palveluiden välillä. Jatkossa päätökset näistä tehdään vuosittaisilla Pohjois-Suomen yleisten kirjastojen esimiespäivillä, jossa päätetään myös seuraavan vuoden Pohjoisen eKirjaston kokonaisbudjetti.

Hankkeen alussa selvitettiin erilaisia vaihtoehtoja jakaa e-aineistopalveluiden linkit ja käyttöohjeet asiakkaille. Yhteiseksi alustaksi valittiin kunkin kimpin tai kirjaston oma Finna-verkkokirjasto sen saavutettavuuden, helppokäyttöisyyden ja ilmaisuuden vuoksi. Finna toimi jo hankkeen alkaessa kaikkien alueen kirjastojen verkkokirjastona ja se on sekä henkilöstölle että asiakkaille tuttu. Yhteinen Pohjoisen eKirjasto-sivu rakennettiin Lapin kirjasto -kimpin Finna-verkkokirjastoon. Sivun kaikissa sisällöissä huomioitiin se, että kyseinen sivu olisi kaikkien alueen kirjastojen käytössä. Yhteisen sivun rakensi hankkeen aikana perustettu Finna-ryhmä, jossa on edustajia kaikista alueen kimpista. Finna-ryhmä vastaa yhteisen Pohjoisen eKirjasto -sivun päivittämisestä ja ylläpidosta myös hankkeen jälkeen.

E-aineistopalveluntarjoajat tarjoavat vaihtelevia teknisiä ratkaisuja palveluidensa taustalle. Ne määrittävät, miten esimerkiksi asiakkuuden autentikointi palveluun kirjautuessa voidaan tehdä, miten palvelu integroidaan kirjastojärjestelmään tai verkkokirjastoon kirjautumisen yhteydessä, mitä toiminnallisuuksia palvelun hallintapaneelissa on ja minkä tasoista tilastodataa e-palvelusta voidaan saada. Näiden yhteensovittaminen alueen kahden eri toimittajan viiden erillisen kirjastojärjestelmän ja verkkokirjaston kanssa aiheuttivat teknisiä haasteita. Haasteiden ratkaisemisessa voitiin kuitenkin hyödyntää Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan Alueellinen eKirjasto -hankkeesta opittua. Ratkaisujen luomisessa tärkeintä oli asiakasnäkökulma ja asiakkaan käyttökokemuksen pitäminen

mahdollisimman sujuvana. Palvelut toimivat asiakkailta sujuvasti ja yhdenmukaisesti asiakkaan kotikirjastosta riippumatta. Tehtyjä ratkaisuja päivitetään tarpeen ja tarjolle tulevien uusien vaihtoehtojen mukaan.

Pohjoisen eKirjasto julkaistaan asiakkaille 19.1.2022. Alueen kirjastot voivat järjestää itsenäisesti erilaisia eKirjaston julkaisu- ja opastustapahtumia. Julkaisun yhteydessä on käytössä yhteiset markkinointiin tuotetut materiaalit ja henkilöstöä on tiedotettu e-aineistopalveluiden käytöstä erilaisissa yhteyksissä jo hankkeen aikana.

4.1 Yhdessä kehittämistä

Pohjoisen eKirjaston rakentamisen lähtökohtana oli hyödyntää mahdollisimman laajasti alueen kirjastojen henkilöstön asiantuntemusta ja tehdä kehitystyötä asiakaslähtöisesti. Pohjoisen eKirjasto rakennettiin ja sitä tullaan ylläpitämään verkostomaista toimintatapaa hyödyntäen. Kirjastojen henkilöstöä ja asiakkaita osallistettiin yhdessä kehittämiseen moniportaisesti ja useissa hankkeen eri vaiheissa. Tulokset vaikuttivat Pohjoisen eKirjaston palveluvalikoiman ja sisältöjen valintaan sekä Pohjoisen eKirjaston ylläpitomallin rakentamiseen.

Kainuun, Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan kirjastojen henkilöstöä osallistettiin yhdessä kehittämisen Pohjoisen eKirjastoa rakentamassa -kyselyllä. Kyselyllä selvitettiin muun muassa mitä kirjaston e-palveluita henkilöstön jäsenet käyttävät, minkä e-palveluiden tarjoamista pidetään tärkeimpänä, minkälaisia kokemuksia henkilöstöllä on e-palveluiden käytöstä ja ominaisuuksista ja mitä toiveita heillä oli Pohjoisen eKirjastolle. Kyselyyn saatiin 231 vastaajaa ja sen tuloksia hyödynnettiin Pohjoisen eKirjaston ylläpitomallin ja palveluvalikoiman rakentamisessa. Kyselyn tulokset ja niissä esiin nousseet toiveet huomioidaan Pohjoisen eKirjaston kehittämisessä myös hankkeen jälkeen. Kysely tullaan toistamaan Pohjoisen eKirjaston ensimmäisen toimintavuoden aikana, jotta voidaan seurata henkilöstön kokemuksia kehitystyöstä.

Lisäksi alueen kirjastojen henkilöstöä ja esihenkilöistä osallistettiin yhdessä kehittämiseen läpi hankkeen useissa eri tilaisuuksissa, kuten kimppojen ja kirjastojen ohjausryhmien kokouksissa, viikkopalaverissa, etäkahveilla, henkilöstöinfoissa ja Pohjois-Suomen yleisten kirjastojen esimiespäivillä. Osallistamiseen käytettiin muun muassa erilaisia verkkotyökaluja, lyhyitä kyselyjä, työpaikkoja ja esitelmää.

Pohjoisen eKirjaston rakentamiseen osallistui laaja verkosto asiantuntijoita Kainuun, Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan kuntien yleisistä kirjastoista. Verkoston kokemuksia kartoitettiin kahden kyselyn avulla hankkeen aikana. Kyselystä saatiin tietoa verkostomaisen toimintatavan hyödyistä ja mahdollisista kehittämisen kohteista. Tuloksia hyödynnettiin Pohjoisen eKirjaston ylläpitomallin laatimisessa. Verkoston toimintaa arvioidaan jatkuvasti myös hankkeen päätyttyä ja toimintaa kehitetään tarpeen mukaan. Verkostolle toteutetaan kolmas kysely Pohjoisen eKirjaston ensimmäisen toimintavuoden aikana.

Hankkeessa luotiin Tonnin palikat -niminen osallistavan kehittämisen malli. Tonnin palikat -pelin avulla asiakkaat pääsivät tutustumaan kirjaston e-aineistoihin ja vastaamaan kyselyyn siitä, mihin e-aineistoihin kirjaston rahoja olisi tärkeintä käyttää. Pelin kautta asiakkaille saatiin myös markkinoitua Pohjoisen eKirjastoa ja saatettua asiakkaat e-aineistojen äärelle. Kirjastot saivat toteuttaa Tonnin palikat eri muodoissa, kuten työpajoina tai itsenäisesti pelattavana pelinä. Asiakkailta kerätyn palautteen lisäksi myös kirjastoilta kerättiin kokemuksia Tonnin palikat -konseptin toteuttamisesta. Tuloksia hyödynnetään Pohjoisen eKirjaston e-palveluiden sisältöjen valinnassa.

4.2 Tiedotus, markkinointi ja koulutus

Tiedottamisella on merkittävä rooli Kainuun, Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan laajassa Pohjoisen eKirjaston yhteistyössä ja vastuuhenkilöt ovat vastuussa alueen kirjastojen tiedottamisesta. Hankkeen aikana kirjastoja tiedotettiin monikanavaisesti, selkeästi ja riittävästi. Tiedottamista tehtiin tekstimuotoisten tiedotteiden lisäksi myös kimpποjen ja kirjastojen ohjausryhmien kokouksissa, viikko-palaverissa, etäkahveilla, henkilöstöinfoissa ja Pohjois-Suomen yleisten kirjastojen esimiespäivillä. Hankkeen aikana aloitettiin Kainuun, Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan kuntien yleisten kirjastojen henkilöstön yhteiset Pohjoisen eKirjasto -etäkahvit. Etäkahveilla tiedotettiin ajankohtaisista kuulumisista Pohjoisen eKirjaston rakentamisen matkan varrella ja käytiin yhteistä keskustelua. Etäkahveja järjestettiin hankkeen aikana kolmesti. Pohjoisen eKirjasto -etäkahveista saatiin hyvää palautetta ja niiden järjestämistä toivottiin jatkettavan. Pohjoisen eKirjaston vastuuhenkilöt jatkavat etäkahvien järjestämistä säännöllisesti myös hankkeen jälkeen.

Pohjoisen eKirjaston pääasialliseksi viestintäkanavaksi luotiin koko alueen yhteinen Teams-kanava. Pohjoisen eKirjasto -kanavalla jaetaan yhteiset markkinointimateriaalit, koulutusmateriaalit ja

järjestetään Pohjoisen eKirjasto -kahvit ja koulutuswebinaarit. Kanavalla tiedotetaan e-aineistopalveluiden mahdollisista muutoksista ja häiriötilanteista, annetaan ohjeita ongelmatilanteiden ratkaisuun ja jaetaan muitakin e-aineistoihin liittyviä vinkkejä. Pohjoisen eKirjasto -kanava on tarkoitettu monisuuntaiseen viestintään eli myös alueen kirjastojen henkilöstöön kuuluvia kannustetaan aloittamaan keskusteluja kanavalla ja jakamaan vinkkejä ja materiaaleja. Pohjoisen eKirjaston vastuuhenkilöt toimivat kanavan ylläpitäjinä ja se toimii myös asiantuntijaryhmien työskentelyalustana.

Markkinointi heijastuu suoraan e-aineistojen käyttöön ja päävastuu markkinoinnista on jokaisella yhteistyökirjastolla itsellään. Asiakasrajapinnassa tehtävä markkinointi on kaikkein tärkeintä, sillä monet kirjastojen asiakkaat eivät tiedä kirjastojen tarjoavan myös e-aineistoja, joten tällöin he eivät voi niitä myöskään käyttää. Tietoisuuden lisääminen erilaisten asiakaskohtaamisten, sosiaalisessa mediassa tehtävän markkinoinnin sekä kirjaston tiloissa ja muualla tapahtuvan tiedottamisen kautta onkin erittäin tärkeää. Markkinoinnin tarkoitus on tuoda e-palveluille uusia käyttäjiä, muistuttaa palveluita aiemmin kokeilleita palveluiden olemassaolosta ja tiedottaa palveluiden aktiivikäyttäjiä uudistuksista. Markkinointia tehdään koko alueen yhteistyönä tiedotusryhmän toimiessa tukena.

Hankkeen aikana Pohjoisen eKirjastolle perustettiin tiedotusryhmä, jossa on edustaja jokaisesta alueen kirjastokimpasta ja vastuuhenkilöt koordinoivat ryhmän toimintaa. Tiedotusryhmä tulee luomaan markkinoinnin vuosikellon Pohjoisen eKirjastolle ja suunnittelemaan 1–2 markkinointikampanjaa vuosittain. Näiden avulla kirjastojen on helpompi toteuttaa e-aineistojen markkinointia. Lisäksi Pohjoisen eKirjastolle teetettiin yhteisiä markkinointimateriaaleja, joiden avulla jokaisen kirjaston on helpompi käynnistää Pohjoisen eKirjaston markkinointi julkaisun lähestyessä.

Kuva 1. Pohjoisen eKirjasto -logo.

Pohjoisen eKirjastolle ostettiin graafikko Taru Koskelolta logo (katso Kuva 1.) ja muita markkinointimateriaaleja. Logo tilattiin neljänä eri kieli- ja kolme eri väri-versiota. Pohjoisen eKirjaston värejä ovat logon kolme sinistä (vaaleansininen hex: 7ac4de, sininen hex: 2e7e9e, tummansininen hex: 1e5568) ja näiden kontrastiväriä toimii tarvittaessa oranssi (hex: faa41d). Materiaalien fontti on Gill Sans. Lisäksi graafikko Paula Pieniniemeltä tilattiin suunnitelma Pohjoisen eKirjaston maskottista ja sen pohjalta laadittu haalarimerkin suunnitelma. Logoa, maskottia ja muita markkinointimateriaaleja hyödynnetään kaikessa Pohjoisen eKirjaston markkinoinnissa. Markkinointimateriaalit jaetaan alueen kirjastojen käyttöön yhteisen Pohjoisen eKirjasto Teams-kanavan kautta.

Hankkeen budjetilla painatettiin myös 600 rintanappia ja 600 pehmoheijastinta Pohjoisen eKirjaston logolla. Painetut materiaalit jaetaan Kainuun, Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan kirjastoille toimipisteittäin. Rintanappeja ja heijastimia voidaan käyttää Pohjoisen eKirjaston markkinointiin ja esimerkiksi opastustilanteissa.

E-aineistopalveluiden muuttuvat ominaisuudet, päivitykset ja Pohjoisen eKirjaston uusi palvelukonaisuus vaativat kirjaston henkilökunnalta jatkuvaa osaamisen ylläpitämistä. Hankkeen aikana laadittiin Pohjoisen eKirjaston koulutussuunnitelma. Pohjoisen eKirjastosta tehdään kurssi Liboppiin ja lisäksi Kainuun, Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan kuntien yleisille kirjastoille tarjotaan webinaari uudesta e-aineistopalvelukokonaisuudesta, niiden käytöstä ja käytön opastamisesta asiakkaille. Myös hankkeen jälkeen jatkuva säännöllinen ja monimuotoinen tiedotus on osa koulutusta.

5 HANKKEEN TULOKSET JA VAIKUTUKSET

Hankkeen tärkeimmät tulokset ovat 19.1.2022 julkaistava Pohjoisen eKirjasto ja Pohjoisen eKirjaston rakentamisesta saatujen kokemusten pohjalta laadittu Pohjoisen eKirjasto: Alueellisen eKirjaston rakentaminen ja ylläpito -malli. eKirjasto sisältää yhteensä 10 e-aineistopalvelua, joista yhdeksän on etäkäytettäviä. E-palvelut ovat tarjolla 59 kunnan 662 159 asukkaalle (2020) täysin maksutta kirjastokortin numerolla ja PIN-koodilla tai kirjautumatta kirjaston asiakaskoneilta.

Pohjoisen eKirjasto -hanke toteutettiin Rovaniemen kaupunginkirjaston ja Oulun kaupunginkirjaston yhteistyönä. Pohjoisen eKirjaston rakentamiseen osallistuivat kaikki Kainuun, Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan kuntien yleiset kirjastot ja myös kirjastojen asiakkaita osallistettiin yhdessä kehittämiseen. Kyselyiden, työpajojen, tiedotustapahtumien ja asiantuntijatyöryhmien kautta Pohjoisen eKirjaston rakentamiseen osallistui satoja Kainuun, Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan kirjastojen asiakkaita ja henkilöstön jäseniä. Yhdessä kehittämisestä saatuja tuloksia hyödynnettiin Pohjoisen eKirjasto: Alueellisen eKirjaston rakentaminen ja ylläpito -mallin rakentamisessa ja Pohjoisen eKirjaston palveluvalikoiman ja sisältöjen valinnassa. Hankkeen kantavana ajatuksena oli moniportainen yhdessä kehittäminen, verkostomaisen toimintatavan luominen ja asiakkaiden ja henkilöstön osallistaminen. Hankkeessa onnistuttiin luomaan aktiivista yhteistyötä ja keskustelukulttuuria Kainuun, Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan alueen yleisten kirjastojen välille.

Monet hankkeen tavoitteet ja hankkeen kautta saadut suurimmat hyödyt nojaavat kirjastolakiin ja sen kirjastoille asettamiin vaatimuksiin. Suurin hankkeen avulla saavutettu hyöty oli yhdenvertaisuuden lisääntyminen palvelujen tarjonnassa asuinalueesta riippumatta ja kirjaston palveluiden maantieteellisen saavutettavuuden lisääntyminen. E-aineistoyhteistyön ansiosta Kainuun, Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan pienemmätkin kunnat voivat tarjota asukkailleen erittäin laadukkaan ja laajan valikoiman e-aineistoja.

Hankkeen suurimpia haasteita olivat hankkeen erittäin tiukka aikataulu alueen kokoon ja tehtävien määrään suhteutettuna sekä palveluiden käyttöönottoon liittyvät tekniset seikat. Hanke saatiin kuitenkin toteutettua aikataulussa ja budjetissa pysyen, sekä sille asetetut tavoitteet saavutettiin. Hankkeen onnistumiseen vaikuttivat suuresti projektikoordinaattorin aiempi työkokemus ja työryhmien asiantuntijoiden vankka osaaminen.

Hankkeen ja sen tavoitteiden toteuttaminen vaati merkittävää työpanosta sekä projektikoordinaattorilta, että 116 muulta Kainuun, Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan kirjaston työntekijältä. Pohjoisen eKirjaston rakentamiseen osallistuttiin omien työtehtävien ohella. Verkostomaisen toimintatavan ja ylläpitomallin ansiosta Kainuun, Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan kirjastot pystyvät jakamaan asiantuntijuutta entistä tehokkaammin ja tarjoamaan asiakkaille entistä laadukkaampia ja laajempia e-aineistopalveluita.

5.1 Verkostomainen toimintamalli

Varsinaisen Pohjoisen eKirjasto e-aineistoyhteistyön lisäksi hankkeen tärkein tulos on Pohjoisen eKirjasto: Alueellisen eKirjaston rakentaminen ja ylläpito -malli (katso Liite 1). Malli on rakennettu Pohjoisen eKirjaston rakentamisesta saatuja kokemuksia, verkoston asiantuntijuutta ja asiakkaiden ja kirjaston henkilöstön kyselyiden tuloksia hyödyntäen. Malliin on kirjattu erilaisia isossa e-aineistoyhteistyössä huomioon otettavia seikkoja, kuten miten yhteistyötä organisoidaan ja koordinoidaan, mitkä ovat eri osapuolten vastuut yhteistyössä, miten kulut jakautuvat ja mitä virallisia dokumentteja yhteistyön taustalla on. Pohjoisen eKirjasto: Alueellisen eKirjaston rakentaminen ja ylläpito -mallia voidaan hyödyntää muiden laajojen e-aineistoyhteistöiden rakentamisessa alueellisesti ja valtakunnallisesti. Malli esitellään Yleisten kirjastojen neuvostossa Suomen yleisten kirjastojen johtajille ja malli tulee myös julkiseen jakoon.

6 JATKOTOIMENPITEET JA SEURANTA

Yleisten kirjastojen e-aineistopalvelukenttä on jatkuvassa muutoksessa. Markkinoille tulee uusia e-aineistopalveluita, vanhat uudistuvat ja jotkut palvelut poistuvat tarjonnasta. Kirjastot ja niiden tarjoamat e-aineistot elävät ajassa ja tarjonnalla pyritään vastaamaan mahdollisimman hyvin asiakkaiden tarpeisiin ja toiveisiin. Pohjoisen eKirjasto -hankkeen päättyessä työ valtakunnallisen e-aineistokokoelman rakentamiseksi jatkuu.

Hankkeessa käynnistetty Kainuun, Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan e-aineistoyhteistyö tulee jatkumaan myös tulevaisuudessa. Pohjoisen eKirjaston Yhteistyösopimus toimii yhteistyön selkärangana ja yhteiset päätökset tehdään vuosittaisilla Pohjois-Suomen yleisten kirjastojen esimiespäivillä. Oulun kaupunginkirjaston ja Rovaniemen kaupunginkirjaston Pohjoisen eKirjaston vastuuhenkilöt koordinoivat ja organisoivat Pohjoisen eKirjaston toimintaa ja ohjaavat asiantuntijaryhmien työskentelyä. Pohjoisen eKirjaston toimintaa kehitetään toimintaympäristön muutosten, saadun palautteen ja kokemusten mukaan.

Kainuun, Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan kuntien yleisten kirjastojen e-aineistoyhteistyö on Suomen laajinta. Hankkeessa on saatu arvokasta tietoa siitä, mitä laajan e-aineistoyhteistyön rakentaminen ja ylläpito vaativat. Pohjoisen eKirjasto: Alueellisen eKirjaston rakentaminen ja ylläpito -mallia voidaan hyödyntää rakennettaessa muita kimppa- ja kuntarajat ylittäviä e-aineistoyhteistöitä tai jopa valtakunnallista e-aineistoyhteistyötä suunniteltaessa.

LÄHTEET

Laki yleisistä kirjastoista 1492/2016. Hakupäivä 19.9.2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20161492>.

Opetus- ja kulttuuriministeriön asetus yleisistä kirjastoista 660/2017. Hakupäivä 19.9.2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170660>.

Oulun kaupunginkirjasto 2019. Alueellinen eKirjasto -hankeraportti. Hakupäivä 24.11.2021. https://www.ouka.fi/documents/78400/596635/alueellinen_ekirjasto_loppuraportti.pdf/ff7ea264-1dd0-424f-9364-afd8bfdc8ff6.

Suomen yleisten kirjastojen tilastot 2020. Tilastohaku. Hakupäivä 29.11.2021. <https://tilastot.kirjastot.fi/>.

LIITE 1

POHJOISEN eKIRJASTO:

Alueellisen eKirjaston rakentaminen ja ylläpito -malli

Kainuun, Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan kuntien yleisten kirjastojen yhteinen Pohjoisen eKirjasto rakennettiin Rovaniemen kaupunginkirjaston ja Oulun kaupunginkirjaston saman nimisessä Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamassa yhteishankkeessa 2021. Pohjoisen eKirjaston kautta 10 e-aineistopalvelua (2022) ovat tarjolla alueen 59 kunnan 662 159 asukkaalle (2020). Yhteistyö lävistää kolme maakuntaa ja tuo yhteen viisi kirjastokimppaa/itsenäistä kirjastoa. Pohjoisen eKirjasto rakennettiin verkostomaisessa yhteistyössä hyödyntäen kirjaston työntekijöiden asiantuntemusta kaikista Kainuun, Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan kimpoista ja kirjastoista ja asiakkaita osallistaen.

Asiakkaat ja käyttäjäkokemus ovat Pohjoisen eKirjaston toiminnan keskiössä. Kainuun, Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan alueen kunnissa voi olla hyvinkin pitkät välimatkat lähimpään kirjastoon. Aineistojen maantieteellisen saavutettavuuden parantaminen olikin yksi tärkeimmistä syistä lähteä kehittämään alueellista eKirjastoa. Yhteistyön myötä Kainuun, Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan alueen kaikki kunnat voivat tarjota asiakkailleen yhdenvertaiset e-aineistopalvelut laajoine sisältöineen kunnan koosta riippumatta. Asiakas saa entistä sujuvamman palvelukokemuksen käyttäessään e-aineistoja, sillä e-palveluiden linkit ja ohjeet löytyvät asiakkaalle tutusta verkkokirjastosta. Henkilöstölle tarjotaan entistä enemmän tukea ongelmatilanteiden selvittämiseen, koulutusta ja tukea markkinointiin, joten myös asiakkaille tiedottaminen ja palveluiden opastaminen helpottuvat.

Pohjoisen eKirjastossa jaetaan vastuuta asiantuntijuutta hyödyntäen ja tarjotaan yhteistyökirjastoille tukea. Kaikilla osapuolilla on yhteistyössä selkeät vastuut ja oikeudet. E-aineistojen markkinointi ja opastaminen kuuluvat jokaisen asiakkaita kohtaavan kirjastolaisen tehtäviin. Kirjastojen henkilöstön toivotaan osallistuvan yhdessä kehittämiseen, keskusteluun ja ideointiin. Tietyt ylläpitotehtävät on keskitetty harkiten vastuuhenkilöille ja asiantuntijaryhmille. Kainuun, Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan kirjastoille tarjotaan muun muassa koulutuksia e-aineistojen käytöstä ja opastamisesta ja kirjastoja tiedotetaan monikanavaisesti ja runsaasti.

Alueen kirjastojen henkilöstö ja asiakkaat osallistuivat Pohjoisen eKirjaston rakentamiseen. Hankkeen kantavana ajatuksena oli moniportainen yhdessä kehittäminen, verkostomaisen toimintatavan luominen ja asiakkaiden ja henkilöstön osallistaminen. Hankkeessa onnistuttiin luomaan aktiivista yhteistyötä ja keskustelukulttuuria Kainuun, Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan alueen yleisten kirjastojen välille. Kainuun, Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan kirjastojen henkilöstölle järjestettiin laaja kysely, jolla kartoitettiin muun muassa e-aineistopalveluiden käyttökokemuksia, sitä minkä e-aineistojen tarjoaminen nähtiin tärkeänä ja mitä uudelta laajemmalla yhteistyöltä odotettiin. Kirjastojen asiakkaita osallistettiin Pohjoisen eKirjaston palveluvalikoiman ja sisältöjen muodostamiseen Tonnin palikat -työpajoilla. Työpajoja järjestettiin alueen kirjastoissa ja asiakkaiden vastaukset koostettiin arvioitavaksi. Pohjoisen eKirjaston rakentamisessa mukana olleen verkoston kokemuksia yhdessä kehittämisestä ja työskentelystä kartoitettiin hankkeen aikana kahdella kyselyllä. Yhdessä kehittämiseen osallistui kyselyiden, työpajojen, tiedotustapahtumien ja asiantuntijatyöryhmien kautta satoja Kainuun, Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan kirjastojen asiakkaita ja henkilöstön jäseniä. Yhdessä kehittämisestä saatuja tuloksia hyödynnettiin Pohjoisen eKirjaston ylläpitomallin rakentamisessa ja e-palveluvalikoiman ja sisältöjen valinnassa.

Kaavio 2. Pohjoisen eKirjaston organisoituminen.

Pohjoisen eKirjaston toiminnan organisoitumisessa ja koordinoinnissa on selkeä malli. Kainuun, Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan kuntien yleiset kirjastot ovat mukana Pohjoisen eKirjasto yhteistyössä. Osallistujakirjastoilla on omat Yhteistyösopimuksessa määritellyt vastuunsa ja oikeutensa yhteistyössä. Pohjoisen eKirjasto –yhteistyön selkärankana toimii Kainuun, Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan kuntien Oulun ja Rovaniemen kanssa solmima Yhteistyösopimus. eKirjastoa koskevat

yhteiset päätökset, kuten palvelukokonaisuuden valinta ja budjetin vahvistaminen tehdään yhdessä vuosittain järjestettävillä Pohjois-Suomen yleisten kirjastojen esimiespäivillä. Oulun kaupunginkirjasto ja Rovaniemen kaupunginkirjasto organisoivat ja koordinoivat Pohjoisen eKirjaston toimintaa Yhteistyösopimuksella annetun valtuutuksen pohjalta. Kummastakin kirjastosta on nimetty vastuuhenkilö, joilla on päävastuu eKirjaston ylläpidosta. Vastuuhenkilöiden ohjauksessa toimii kolme asiantuntijaryhmää, jotka ovat ICT-ryhmä, Tiedotusryhmä ja Sisällöt-ryhmä. ICT-ryhmä vastaa muun muassa Pohjoisen eKirjaston Finna-alustan ylläpidosta ja kehittämisestä ja e-palveluiden teknisestä toimivuudesta. Tiedotusryhmä koordinoi ja tarjoaa kirjastoille tukea e-palveluiden markkinointiin. Sisällöt-ryhmä tekee e-aineistopalveluiden keskitettyä aineistonvalintaa kuunnellen alueen toiveita ja osallistuu myös e-aineistojen tilastointiin ja budjetin seurantaan. Kaikissa asiantuntijaryhmissä on jäseniä yhteistyöalueen eri kirjastoista ja kimpoista.

Kaavio 3. Pohjoisen eKirjaston ylläpito.

Päävastuu Pohjoisen eKirjaston ylläpidon vaatimista tehtävistä kuuluu Oulun kaupunginkirjaston ja Rovaniemen kaupunginkirjaston nimeämille vastuuhenkilöille. Osa tehtävistä toistuu säännöllisesti esimerkiksi vuosittain ja osa on jatkuvaa työtä vaativaa. Isoja tehtäväkokonaisuuksia ovat Sopimukset, Palveluiden toimivuus, Budjetti ja laskutus, Aineistonvalinta ja tilastointi, Viestintä ja markkinointi, Henkilöstön koulutus ja Alustan ylläpito. Vastuuhenkilöiden ohjauksessa toimivat asiantuntijaryhmät osallistuvat eKirjaston ylläpitoon. Myös alueen kirjastoilla ja niiden kirjastonjohtajilla on omat roolinsa.

Alueellisen eKirjaston toiminnan taustalla vaikuttavat useat eri tason sopimukset. Kainuun, Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan kuntien yleiset kirjastot ovat solmineen Oulun kaupunginkirjaston ja Rovaniemen kaupunginkirjaston kanssa Pohjoisen eKirjaston Yhteistyösopimuksen. Yhteistyösopimuksessa on sovittu muun muassa budjetista ja kustannusrakenteesta, yhteistyön organisoinnista ja koordinoinnista sekä eri osapuolten oikeuksista ja vastuista. Lisäksi Oulun kaupunginkirjaston ja Rovaniemen kaupunginkirjaston välillä on Sopimus Pohjoisen eKirjaston organisoinnista ja koordinoinnista, jossa on sovittu siihen liittyvien tehtävien ja vastuiden jakautumisesta. Oulun kaupunginkirjasto ja Rovaniemen kaupunginkirjasto allekirjoittavat e-aineistopalveluiden sopimukset Kainuun, Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan kaikkien kuntien puolesta Yhteistyösopimuksessa annetun valtuutuksen pohjalta, ellei e-palveluntarjoaja tai muut puitteet vaadi kuntakohtaisia sopimuksia. Sopimukset neuvotellaan keskitetysti vastuuhenkilöiden toimesta tai niiden pohjalta on valtakunnallinen tai alueellinen kilpailutus.

Pohjoisen eKirjaston kustannukset jakautuvat yhteistyössä mukana oleville Kainuun, Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan kuntien yleisille kirjastoille. E-aineistopalveluiden alustojen ja sisältöjen kustannukset jakautuvat kunnille asukaslukujen mukaisissa suhteissa. Yhteistyösopimukseen on kirjattu €/asukas -summa, joka tarkistetaan vuosittain Esimiespäivillä. Lisäksi kunnat maksavat myös vastuuhenkilöiden tekemästä ylläpitotyöstä €/asukas -summan vuosittain. Ylläpitokulut tarkistetaan tarvittaessa Esimiespäivillä. Muut satunnaiset tai jatkuvat kustannukset jakautuvat kirjastoille sen mukaan mitä kulut koskevat. Esimerkiksi asiantuntijapalveluiden ostot jakautuvat kaikille kirjastoille asukaslukujen mukaisissa suhteissa. Vain osaa kirjastoja koskettavat kulut, kuten rajapintamuutokset laskutetaan ko. kimpoilta ja kirjastoilta.